

Brief 38 Vechten om vrede

www.pkn-mantgum.nl

Friso ten Holt, *Jacobs gevecht met de Engel*, 1954, olieverf op doek. 265x290cm

Niet langer zul je Jakob (pootjelichter) heten, maar Israël, want je hebt gestreden met God en met de mensen. Genesis 32:29

Dat zegt die man tegen Jakob nadat zij in de nacht een gevecht op genade of ongenade hebben geleverd. De tekst (van pootjelichter tot 'strijder met God en met de mensen') suggereert een carrière, maar ik weet niet of ik het daar mee eens ben. Dat zal je naam maar zijn: vechter met

God en mensen. In het geval van Jacob gaat het gevecht om de eerste plaats en de bijbehorende zegen. En winnen zàl hij.

Israël. Bij de christelijke opvoeding die mij ten deel viel, kreeg ik de indruk dat Jezus zomaar uit de hemel kwam vallen: God zaaide zijn woord in een meisje van 15 dat zich daarvoor desgevraagd beschikbaar stelde.

In het begin van de tachtiger jaren van de vorige eeuw trok de orthodoxe rabbijn Pinchas Lapide de lijn door, die al door Martin Buber¹ was ingezet met zijn *Heimholung Jesu* (het thuishalen van Jezus). De gedachte was: Jezus is een Jood, de kerk heeft hem van zijn Joodse achtergrond ontdaan en van hem de stichter van de kerk gemaakt (wat historisch onjuist is). Wij, Joden, gaan Jezus weer 'thuishalen'. Hij hoort bij ons.

Mijn christelijke opvoeding bewijst dat Buber en Lapide een punt hadden. Verlichte christenen haalden vervolgens Lapide en een zevenarmige kandelaar in huis en gingen Joodse feesten vieren. Ook dat kon niet op enthousiasme van Joodse zijde rekenen, want nou werden hun Joodse feesten ook al ingepikt door christenen. Mijn interesse was gewekt en ik begreep dat het handig is om rekening te houden met het feit dat Jezus een Jood is, en geen christen, en ook niet de stichter van de kerk, net zo als het handig is, er rekening mee te houden dat - als je Plato leest - hij een Griek is en geen moderne filosoof met kennis van onze wereld. Voor mij was dat een goede reden om theologie en Hebreeuwse taal en Letterkunde te gaan studeren.

Door mijn reizen door Israël kwam ik in 2006 in contact met Palestijnse christenen en dat zette alles weer op z'n kop. Sindsdien is dat zo gebleven. Voor veel christenen is het Joodse volk geen gewoon volk, maar het uitverkoren volk en is het land geen gewoon land maar heilig land, waar alleen het uitverkoren volk recht op heeft. Ik verklaar dit overspannen wereldbeeld uit een collectief schuldgevoel over de Holocaust, bedacht en uitgevoerd in de schoot van gekerstend Europa. Het kenmerk van schuldgevoel is dat het verdrongen wordt en dat iedereen die daarnaar vraagt of wijst, minstens wordt afgewezen. De slachtoffers van de Holocaust hebben wat anders te verdringen: hun diepe trauma's waarmee niet te leven valt. Inmiddels leeft er een vierde generatie Joden na de oorlog aan wie dat verdrongen verleden meestal zwijgend werd doorgegeven. De arm van Hitler is heel erg lang. Ondertussen staan er Joden op die zeggen: de Holocaust is voorbij; we moeten afrekenen met de erfenis van Hitler².

Voor het eerst in Palestijns gebied, werd ik diep geschokt. Ik zag taferelen die mij deden denken aan beelden uit de Tweede Wereldoorlog, maar nu met Palestijnen als slachtoffer en ik begreep het niet. Hoe kun je nu iemand anders aandoen wat jou is aangedaan? Een joodse psychiater legde mij uit: 'Dat is wel een natuurwet, maar geen automatisme. Er zijn diep-gewonde mensen die juist om die reden de wonden van anderen gaan verbinden. Maar menselijkerwijs valt te verwachten dat individuen en groepen die zijn mishandeld, niet zien hoe zij beschadigd zijn. Zij voelen zich wèl slachtoffer en kruipen ook snel in die rol, maar zij overzien dan niet hoe dat doorwerkt in hun relaties met anderen. Die worden door hen al snel geïdentificeerd met hun voormalige onderdrukkers en met hen die zwegen en wegkeken. Op hen wordt dan hun angst en woede gericht. Israël als gemeenschap gun ik therapie, net zoals een kind dat bijvoorbeeld seksueel is misbruikt. Wordt er niet heel veel zorg en aandacht aan zo'n kind besteed, dan loopt het een grote kans, later anderen te gaan misbruiken.'

De Palestijnen die ik ontmoet, zeggen: Joden zijn slachtoffers van de Holocaust en wij zijn slachtoffers van de slachtoffers. Jullie in het westen hebben jullie traumatische schuldgevoel over de Holocaust over onze rug opgelost. De Joden die in jullie midden zijn mishandeld, hebben jullie opgelucht uitgezwaaid richting Palestina en de Zionistische propaganda voor de terugkeer van de Joden naar 'hun eigen' land kwam jullie goed uit. Die leuze was: Een land zonder volk voor een volk zonder land. Maar dit land was niet leeg. Wij woonden er, en met de stichting van de staat Israël werden wij met lege beloftes en geweld uit ons dorp, van ons land en uit onze huizen verdreven. Binnen drie maanden zouden we terug mogen keren. Dat zeiden zij tegen mijn opa en oma. Die zijn in ballingschap gestorven, mijn vader en moeder ook, en ook voor mij is in dit land geen plaats. Wij hebben nog de sleutels en de eigendomspapieren van de huizen waaruit onze

¹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Martin_Buber

² Avraham Burg, voormalig voorzitter van de Knesset; de Holocaust is voorbij; <https://www.literairnederland.nl/de-holocaust-is-voorbij-avraham-burg/>

voorouders zijn verdreven, maar wij mogen daar naar niet terugkeren. Onze huizen huizen zijn met de grond gelijk gemaakt, of er wonen Joden in.

En wij maar denken dat 'het conflict tussen Joden en Palestijnen' (alsof het om twee gelijkwaardige partijen zou gaan) een ver-van-ons-bed-show zou zijn. Het gaat ons als Europeanen en als christenen vanwege onze geschiedenis aan. Ook de toekomst speelt een rol. Het zou wel eens ook in ons eigen belang kunnen zijn, als wij ons engageren met de Joden *en* Palestijnen. Een conflict in het Midden Oosten is een bedreiging voor de wereldvrede en die dreiging kan elk moment acuut worden.

De Joodse schrijver Amos Oz, een van de oprichters van de *Peace Now Movement* beeldde conflict en weg zó uit:

Inderdaad zijn Joden slachtoffers van de Holocaust en zijn Palestijnen hun slachtoffers geworden. Nu zijn ze samen in een diepe kuil gevallen. Om daar uit te komen, hebben ze elkaar nodig. Eén van de twee moet de ander een kontje geven, zodat die uit de kuil kan klimmen. Daarna moet degene die met de hulp van de ander boven is gekomen, zich naar beneden buigen, de hand pakken van degene die nog beneden is en hem naar boven trekken. Die twee bewegingen kun je alleen samen maken en daarvoor is absoluut onderling vertrouwen nodig, terwijl dat vertrouwen er helemaal niet is. Je moet dat vertrouwen dus aanmaken, of desnoods spelen. Er is geen andere weg. Als we dit experiment niet samen wagen, gaan we er samen aan.

Er komt nog iets na die zin uit de mond van de man met wie Jakob vecht: 'Niet langer zul je Jakob (pootbelichter) heten, maar Israël, want je hebt gestreden met God en met de mensen' en je hebt gewonnen..... Jakob heeft er z'n hele leven over gedaan om te oefenen met het 'Amos Oz-schema'. Jakob/Israël staat voor alle mensen. Het gaat om het oefenen, niet om het eindresultaat. Succes is niet verzekerd, maar een andere weg is er niet.

Met dank aan Naim Ateek³, Walter Bruggeman⁴, Johanna Katanacho⁵, Munther Isaac⁶, Mitri Raheb⁷ en Amos Oz

Willemien Keuning.

De verwijzingen naar auteurs en boeken zijn wat mij betreft bedoeld om de gegevens te verschaffen die nodig zijn om - mocht u een boek willen aanschaffen - dat bij uw eigen boekhandel te doen.

³ <https://www.ichthusboekhandel.nl/9789023920656/ateek-n/roep-om-verzoening/>

⁴ <https://www.ichthusboekhandel.nl/9789023951773/brueggemann-walter/uitverkoren-volk/>

⁵ <https://www.ichthusboekhandel.nl/9789023956884/katanacho-yohanna/het-land-van-christus/>

⁶ https://www.bol.com/nl/p/the-other-side-of-the-wall/9200000128553101/?bltgh=uFXVZ5Td-ahMmDesF01ESw.2_9.10.ProductTitle, Nederlandse vertaling in voorbereiding

⁷ <https://www.ichthusboekhandel.nl/9789023970224/raheb-mitri/geloven-onder-bezetting/>